

*Łukasz Florczak**, *Aleksandra Majda***

SYTUACJA GOSPODARCZA POLSKI A BARIERY ROZWOJU MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW

1. WPROWADZENIE

Na przestrzeni ostatnich lat coraz częściej wskazuje się na istotną rolę małych i średnich przedsiębiorstw (MSP) w procesie kreowania wzrostu gospodarczego kraju i podnoszenia dobrobytu społecznego. Mimo że udział sektora MSP w kreowaniu produktu krajowego brutto w ostatnich latach kształtował się na poziomie niecałych 50%¹, wciąż istnieje wiele barier rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw. W opracowaniach dotyczących sektora MSP najczęściej wskazuje się bariery związane na przykład z zapłaconymi kosztami pracy, brakiem przejrzystości systemu podatkowego, nieelastycznym prawem pracy czy konkurencją ze strony szarej strefy. Innym punktem wyjścia do analizy barier rozwoju MSP może być ocena sytuacji gospodarczej danego kraju.

Celem autorów niniejszego artykułu jest przedstawienie barier rozwoju MSP na tle sytuacji gospodarczej Polski.

2. ANALIZA SYTUACJI GOSPODARCZEJ POLSKI

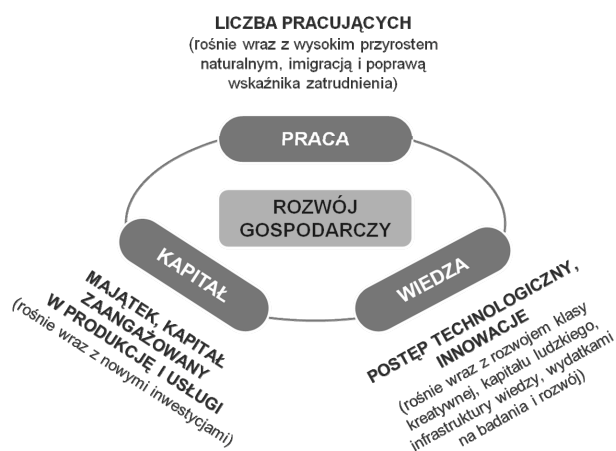
Aby pojąć, w jaki sposób funkcjonuje współczesna gospodarka oraz w jaki sposób można ją efektywnie kierować, należy zwrócić uwagę na zasoby, których wykorzystanie w procesie produkcji umożliwia wytworzenie nowej wartości, a więc przyczynia się do rozwoju gospodarczego. Pierwotnie, zgodnie

* Mgr, Katedra Zarządzania Przedsiębiorstwem, Wydział Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego.

** Mgr, Katedra Zarządzania Przedsiębiorstwem, Wydział Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego.

¹ *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2008–2009*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2010, s. 29. Zob. <http://www.parp.gov.pl/files/74/81/380/9282.pdf> (odczyt 30.11.2011); *Operational Programme Innovative Economy 2007–2013, National Strategic Reference Framework 2007–2013*, s. 9 oraz <http://www.poig.gov.pl/Dokumenty/Lists/Dokumenty%20programowe/Attachments/88/innowacyjnagospodarkaang1704.pdf> (odczyt 8.12.2011).

z założeniami ekonomii klasycznej, do czynników produkcji zaliczano ziemię, kapitał i pracę, jednak wraz z rozwojem cywilizacyjnym znaczenie ziemi stopniowo malało – w XX w. do czynników produkcji zaliczano już tylko kapitał i pracę, natomiast w XXI w., wraz z rozwojem gospodarki opartej na wiedzy (GOW), pojawiły się postulaty uznania wiedzy i doświadczenia jako trzeciego elementu determinującego rozwój gospodarczy² (rysunek 1).

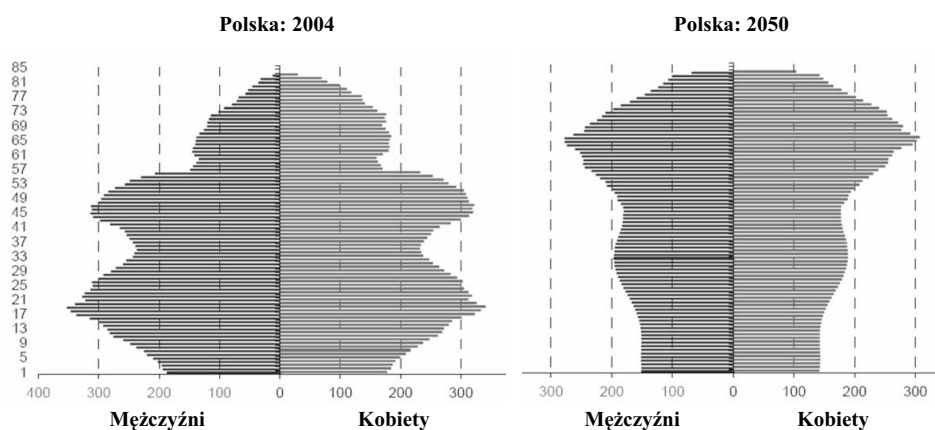
Rysunek 1. Czynniki produkcji we współczesnej ekonomii

Źródło: opracowanie własne na podstawie zapisu wykładu „Scenariusz na rok 2030. Zagrożenia rozwoju polskiej gospodarki” wygłoszonego przez K. Rybińskiego na konferencji „Innowacyjność terapią dla polskiej gospodarki”, Warszawa, 15.03.2011 r. Patrz: http://bankier.tv/rybinski-szykujemy-sobie-gospodarczy-horror-8704.html?utm_source=rss, (odczyt 28.11.2011).

Pierwszy czynnik – praca – jest związany z przyrostem naturalnym, imigracją oraz ze zwiększeniem udziału zatrudnionych w ogólnej liczbie ludności. Analizując sytuację demograficzną Polski (rys. 2), można dojść do wniosku, że obecnie na rynku pracy występują dwa pokolenia wyżu demograficznego, co powinno znaleźć odzwierciedlenie w rozwoju gospodarczym kraju. Niestety, w ciągu najbliższych kilkadziesiąt lat w Polsce wystąpią dwa istotne zjawiska, które wynikają z rosnącej nierównowagi pomiędzy liczbą urodzeń (spadek) a liczbą zgonów (wzrost): proces depopulacji oraz starzenie się społeczeństwa i związane z tym stopniowe zmniejszanie zasobów pracy (prognozy Komisji Europejskiej wskazują, że Polska znajdzie się w czołówce krajów pod względem

² <http://www.nbpnews.pl/pl/commonPages/EconomicEntryDetailsPress?entryId=4&pageId=17702> (odczyt 27.11.2011).

spadku liczby osób aktywnych zawodowo w okresie 2020–2060³). Do potencjalnych efektów związanych z zagrożeniami ze strony demografii można zaliczyć m.in.: wzrost wydatków na świadczenia emerytalne, spadek konsumpcji, wzrost wydatków na opiekę medyczną, deficyt liczby pracowników, a w konsekwencji ograniczenie rozwoju gospodarczego⁴.

Rysunek 2. Struktura wiekowa populacji w Polsce w roku 2004 i 2050

³ Źródło: G. Carone, D. Costello, N.D. Guardia, G. Mourre, B. Przywara, A. Salomaki, *The economic impact of ageing populations in the EU25 Member States*, European Economy, Economic Papers, Number 236, December 2005, s. 52

Na kolejny czynnik produkcji – kapitał – składa się majątek zaangażowany w produkcję i usługi. Przy danych rozmiarach siły roboczej wzrost zasobów kapitału może przyczynić się do wzrostu produktywności na jednego zatrudnionego, co z kolei powinno znaleźć swoje odzwierciedlenie w rozwoju gospodarczym⁵. Niestety, kapitał fizyczny w Polsce nie przyczynia się do podniesienia zdolności konkurencyjnej gospodarki; występują „głębokie zapóźnienia w rozwoju infrastruktury i jej dopasowaniu do potrzeb gospodarczych i cywilizacyjnych”⁶. Największe zaniedbania w zakresie infrastruktury wskazuje się w ramach⁷:

³ 2009 Ageing Report: Economic and Budgetary Projections for the EU–27 Member States (2008–2060), „European Economy” 2009, vol. 2, s. 54. Zob. http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication_14992_en.pdf (odczyt 30.11.2011).

⁴ Raport: *Polska 2030. Wyzwania rozwojowe*, s. 67–83, http://zds.kprm.gov.pl/sites/default/files/pliki/pl_2030_wyzwania_rozwojowe.pdf (odczyt 28.11.2011).

⁵ D. Begg, S. Fischer, R. Dornbusch, *Makroekonomia*, PWE, Warszawa 2007, s. 334.

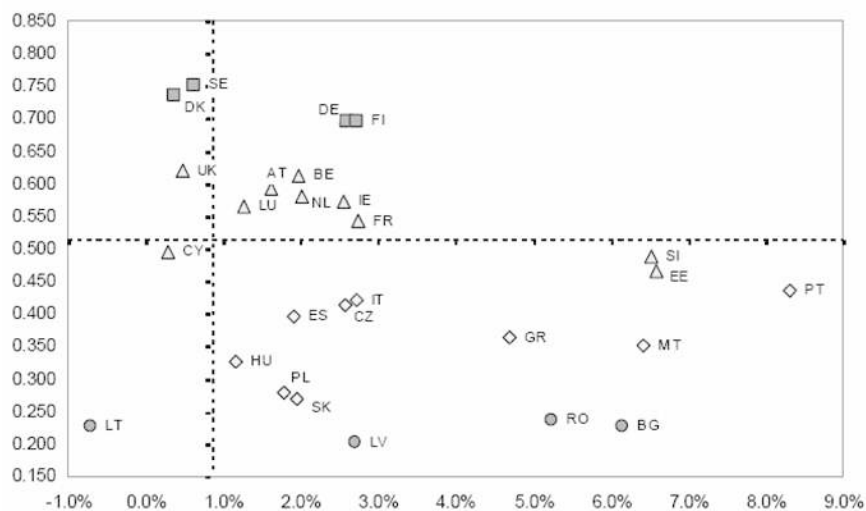
⁶ Raport: *Polska 2030...*, s. 120.

⁷ *Ibidem*, s. 123–169.

- infrastruktury kolejowej,
- infrastruktury drogowej,
- infrastruktury lotniczej,
- infrastruktury teleinformatycznej,
- infrastruktury energetycznej.

W związku z tym w najbliższym czasie nie należy rozpatrywać kapitału jako czynnika, który w znacznym stopniu przyczyni się do rozwoju gospodarczego kraju.

Trzeci czynnik produkcji – wiedza – jest związany z postępowaniem technologicznym i innowacjami. Zgodnie ze schematem przedstawionym na rysunku 1 poziom wiedzy rośnie wraz z rozwojem klasy kreatywnej, kapitału ludzkiego, infrastruktury wiedzy oraz wraz ze wzrostem wydatków na badania i rozwój. Innymi słowy, poziom rozwoju gospodarczego kraju zależy również od innowacyjności gospodarki. Według danych zaprezentowanych w raporcie *Innovation Union Scoreboard 2010* Polska należy do najmniej innowacyjnych gospodarek w całej Unii Europejskiej; zarówno wzrost, jak i poziom innowacyjności wskazują na znaczne dysproporcje w poziomie technologicznym Polski (rysunek 3).

Średni roczny wzrost poziomu innowacyjności

Rysunek 3. Poziom innowacyjności polskiej gospodarki

Źródło: *Innovation Union Scoreboard 2010. The Innovation Union's performance scoreboard for Research and Innovation*, Pro Inno Europe, February 2011, s. 10

O niskim poziomie innowacyjności polskiej gospodarki świadczą również wnioski przedstawione w raporcie *Go Global!*, w którym wskazuje się na⁸:

- niski udział młodych firm notowanych na GPW w kapitalizacji giełdy;
- spadek wartości inwestycji VC/PE w Polsce w relacji do całkowitej wartości tych transakcji w Europie;
- brak polskich firm na liście 100 globalnych *challengerów* z krajów rozwijających się;
- niewielki odsetek przedsiębiorstw, które wskazują uczelnie jako źródło innowacji;
- spadek liczby firm przemysłowych i usługowych, które wdrażają innowacje;
- spadek udziału przychodów z istotnie ulepszonych produktów lub usług w przychodach przedsiębiorstw;
- spadek Polski w rankingu e-administracji ONZ;
- przyspieszenie tempa wzrostu w administracji publicznej, obronie narodowej i ZUS;
- słabą pozycję Polski w rankingu *Doing Business* mierzącym przyjazność regulacji dla biznesu.

Podobnie jak w przypadku pracy i kapitału, wiedza (innowacje) również nie stanowi czynnika, który w najbliższym czasie będzie rozwijać polską gospodarkę. Powyższe informacje potwierdzają również statystyki OECD⁹ i Komisji Europejskiej¹⁰, które wskazują, że po 2011 r. tempo wzrostu polskiej gospodarki zacznie stopniowo spadać, co z kolei może przyczynić się do ograniczenia inwestycji podejmowanych przez MSP, a następnie do dalszego kurczenia się gospodarki (efekt domina).

3. SEKTOR MSP W POLSCE NA TLE UNII EUROPEJSKIEJ

Zdecydowana większość przedsiębiorstw funkcjonujących w Unii Europejskiej (UE) jest reprezentowana przez MSP. W 2006 r. według danych Eurostatu było zarejestrowanych około 20 milionów małych i średnich przedsiębiorstw, co odpowiada 99,8% wszystkich przedsiębiorstw działających w UE. Oznacza to, że tylko 0,2% stanowią przedsiębiorstwa duże zatrudniające powyżej 250 osób. Gospodarka Grecji, Malty oraz Polski charakteryzuje się wysokim udziałem mikroprzedsiębiorstw – powyżej 95% w porównaniu do wszystkich państw członkowskich UE.

⁸ *Go Global! Raport o innowacyjności polskiej gospodarki*, 2011. Zob. <http://madrapolska.pl/raport/Raport-o-innowacyjnosci-polskiej-gospodarki.pdf> (odczyt 29.11.2011).

⁹ http://www.oecd.org/document/13/0,3746,en_2649_34573_45270221_1_1_1_1,00.html (odczyt 30.11.2011).

¹⁰ G. Carone, D. Costello, N.D. Guardia, G. Mourre, B. Przywara, A. Salomaki, *The Economic Impact of Ageing Populations in the EU-25 Member States*, „European Economy. Economic Papers” 2005, no. 236, s. 36.

Tabela 1. Liczba przedsiębiorstw w poszczególnych krajach UE-27

Lp.	Kraj	Mikro (w %)	Małe (w %)	Średnie (w %)	Duże (w %)	Suma
1	Austria	88	11	2	0,3	283.054
2	Belgia	92	7	1	0,2	401.994
3	Bułgaria	88	9	2	0,3	241.370
4	Cypr	92	7	1	0,2	43.317
5	Czechy	95	4	1	0,2	856.559
6	Dania	87	11	2	0,3	207.336
7	Estonia	83	14	3	0,4	43.138
8	Finlandia	93	6	1	0,3	203.538
9	Francja	92	6	1	0,2	2.332.399
10	Grecja	96	3	0	0,1	829.029
11	Hiszpania	92	7	1	0,1	2.631.690
12	Holandia	90	8	1	0,3	516.865
13	Irlandia	82	15	3	0,5	92.669
14	Łotwa	88	9	2	0,3	125.936
15	Luksemburg	87	11	2	0,4	23.434
16	Litwa	83	14	3	0,3	67.373
17	Malta	96	4	1	0,1	31.071
18	Niemcy	83	14	2	0,5	1.773.699
19	Polska	96	3	1	0,2	1.446.120
20	Portugalia	95	5	1	0,1	861.471
21	Rumunia	88	8	2	0,4	438.840
22	Słowacja	76	19	4	1,0	52.687
23	Słowenia	93	6	1	0,3	96.317
24	Szwecja	94	5	1	0,2	542.398
25	Węgry	94	5	1	0,2	543.135
26	Wielka Brytania	87	10	2	0,4	1.624.107
27	Włochy	95	5	1	0,1	3.847.233
Suma		18.505.812 (92%)	1.388.759 (7%)	219.956 (1%)	42.245 (0,2%)	20.156.779 (100%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *SMEs and the environment in the European Union – main report 2010*, s. 16. Patrz: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/business-environment/files/main_report_en.pdf, (odczyt 01.12.2011).

Z zaprezentowanych danych wynika również, że 68% osób jest zatrudnionych w mikro-, małych oraz średnich przedsiębiorstwach w ujęciu ogólnym (wszystkie kraje członkowskie); odpowiada to liczbie 87 394 391 zatrudnionych osób, spośród których prawie jedna trzecia przypada na mikroprzedsiębiorstwa. W porównaniu ze strukturą MSP rozkład osób zatrudnionych w poszczególnych typach przedsiębiorstw różni się pomiędzy krajami; na przykład w Grecji liczba

osób zatrudnionych w mikroprzedsiębiorstwach stanowi aż 58%, w Polsce 39% osób; dla porównania w Słowacji liczba osób zatrudnionych w mikroprzedsiębiorstwach stanowi tylko 15%.

Tabela 2. Ilość osób zatrudnionych w przedsiębiorstwach, według krajów UE-27

Lp.	Kraj	Mikro (w %)	Małe (w %)	Średnie (w %)	Duże (w %)	Suma
1	Austria	25	23	19	33	2.433.927
2	Belgia	30	22	16	33	2.445.702
3	Bułgaria	22	24	24	30	1.874.177
4	Cypr	39	25	20	17	220.264
5	Czechy	29	19	20	32	3.539.482
6	Dania	20	25	21	34	1.783.055
7	Estonia	24	28	26	22	423.452
8	Finlandia	23	19	18	41	1.268.418
9	Francja	25	21	16	38	14.662.802
10	Grecja	58	17	12	13	2.589.420
11	Hiszpania	38	26	15	22	13.907.780
12	Holandia	29	21	17	33	5.093.518
13	Irlandia	20	26	23	32	1.088.882
14	Litwa	23	25	26	25	932.495
15	Luksemburg	19	24	23	33	209.755
16	Łotwa	22	28	26	24	642.894
17	Malta	34	20	20	26	112.137
18	Niemcy	19	22	19	40	21.500.504
19	Polska	39	12	19	31	7.881.747
20	Portugalia	42	23	16	18	3.301.200
21	Rumunia	21	20	23	36	4.114.366
22	Słowacja	15	18	23	44	961.267
23	Słowenia	28	18	21	33	597.014
24	Szwecja	25	21	18	36	2.720.091
25	Węgry	35	19	12	13	2.536.124
26	Wielka Brytania	22	18	15	45	17.737.467
27	Włochy	47	18	12	19	15.176.780
Suma		38.428.189 (30%)	26.938.777 (21%)	22.027.425 (17%)	42.360.134 (33%)	129.754.720 (100%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *SMEs and the Environment In the European Union – Main Report 2010*, s. 18.

Istotnym wskaźnikiem obrazującym działanie MSP jest również obrót generowany przez ten sektor. Jest on traktowany jako bezpośredni wkład sektora MSP do zasobności ekonomii, tzw. *economic wealth*. Z danych wynika, że 33% osób zatrudnionych w dużych przedsiębiorstwach generuje 42% obrotu, w porównaniu do 30% osób zatrudnionych w mikroprzedsiębiorstwach wytwarza jedynie 19%. Całość sektora MSP, w którym jest zatrudnionych 68% osób, generuje 58% obrotów. Może oznaczać to, że w sektorze MSP istnieją znaczące bariery rozwoju w porównaniu z dużymi przedsiębiorstwami, jak również niska wartość innowacji wprowadzanych przez badany sektor.

Tabela 3. Obrót (milion €) w podziale na poszczególne kraje, UE- 27

Lp.	Kraj	Mikro (w %)	Małe (w %)	Średnie (w %)	Duże (w %)	Suma
1	Austria	18	23	22	37	506.149
2	Belgia	21	20	19	39	796.132
3	Bułgaria	20	21	22	37	74.067
4	Cypr	30	29	24	17	22.708
5	Czechy	18	18	24	41	324.538
6	Dania	23	22	22	33	435.662
7	Estonia	25	29	28	18	36.191
8	Finlandia	16	14	18	52	340.696
9	Francja	19	19	17	44	3.197.686
10	Grecja	35	23	19	23	289.033
11	Hiszpania	23	24	20	33	2.053.175
12	Holandia	15	21	26	38	1.129.874
13	Irlandia	12	20	25	44	330.514
14	Litwa	13	24	27	35	48.179
15	Luksemburg	18	24	17	42	76.252
16	Łotwa	23	28	28	20	38.855
17	Malta	22	22	26	30	12.204
18	Niemcy	12	16	20	52	4.322.906
19	Polska	23	14	23	41	595.103
20	Portugalia	26	23	22	30	318.413
21	Rumunia	16	21	21	41	175.821
22	Słowacja	13	16	21	50	89.333
23	Słowenia	20	19	24	37	67.831
24	Szwecja	18	18	19	44	605.897
25	Węgry	21	18	19	41	239.036
26	Wielka Brytania	14	16	18	51	3.547.762
27	Włochy	28	23	20	29	2.773.486
Suma		4.177.553 (19%)	4.290.905 (19%)	4.459.776 (20%)	9.519.268 (42%)	22.447.502 (100%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *SMEs and the environment In the European Union – main report 2010*, s. 20.

4. BARIERY ROZWOJU SEKTORA MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW W POLSCE

W Polsce w roku 2009 w rejestrze REGON było zarejestrowanych 3 880 237 przedsiębiorstw, w tym¹¹:

- mikroprzedsiębiorstwa – 3 672 853 (94,7% wszystkich zarejestrowanych przedsiębiorstw),

- małe firmy – 170 182 (4,4%),

- średnie – 31 648 (0,8%) oraz

- duże – 5554 (0,1%).

Liczba MSP wyniosła 3 874 683, co stanowiło 99,9% liczby wszystkich przedsiębiorstw. Jednak liczba przedsiębiorstw zarejestrowanych nie odpowiada liczbie firm aktywnych, rzeczywiście prowadzących działalność gospodarczą.

Aktywnych przedsiębiorstw było zaledwie 1 862 462. Oznacza to, że w Polsce działało około 49% ogólnej liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych, w tym¹²:

- mikroprzedsiębiorstwa – 1 787 909 (96% ogółu przedsiębiorstw),

- przedsiębiorstwa małe – 54 974 (3% ogółu przedsiębiorstw),

- przedsiębiorstwa średnie – 16 327 (0,9 % ogółu przedsiębiorstw) oraz

- przedsiębiorstwa duże – 3252 (0,2% ogółu przedsiębiorstw).

Łącznie liczba MSP wyniosła 1 859 210. Do sektora MSP zaliczamy: mikro-, małe oraz średnie przedsiębiorstwa. Mikroprzedsiębiorstwa to takie przedsiębiorstwa, które zatrudniają do 9 pracowników, małe przedsiębiorstwa zatrudniają od 10 do 49 pracowników, a średnie przedsiębiorstwa zatrudniają od 50 do 249 pracowników. Powyżej 249 pracowników zatrudniają przedsiębiorstwa duże¹³.

Zestawiając dane z sektora MSP funkcjonującego w Polsce z danymi dotyczącymi tego samego sektora w UE można zaobserwować dokładnie takie same wartości udziału dużych przedsiębiorstw (w krajach EU-27 0,2%, w Polsce 0,2%) i zbliżony udział średnich przedsiębiorstw (w krajach EU-27 1%, w Polsce 0,9%). Dość istotne różnice można zaobserwować w przypadku firm mikro i małych. Udział mikroprzedsiębiorstw w ogólnej liczbie działających w UE przedsiębiorstw stanowi około 92%, a małych firm około 7% , w Polsce mikroprzedsiębiorstwa stanowią 96% ogółu przedsiębiorstw, a małe firmy – 3%. Jednakże cały sektor MSP, podobnie jak w przypadku firm unijnych, wynosi 99,8%.

¹¹ *Raport o stanie sektora...*, s. 31.

¹² *Ibidem*, s. 33.

¹³ *Are EU SMEs Recovering? Annual Report on EU SMEs 2010/2011*, Rotterdam, Cambridge 2011, s. 6.

Zdecydowanie większy udział mikroprzedsiębiorstw w gospodarce polskiej w porównaniu z UE wskazuje na bariery rozwoju, które sprawiają że najmniej polskie przedsiębiorstwa rzadziej niż odpowiadające im przedsiębiorstwa UE przechodzą na kolejny, wyższy stopień rozwoju, jakim jest niewątpliwie przekształcenie się w przedsiębiorstwa małe.

Z rozmaitych badań jednoznacznie wynika, że polskie przedsiębiorstwa silnie odczuwają bariery w działalności gospodarczej. Lista czynników utrudniających działalność mikro-, małych oraz średnich przedsiębiorstw jest od lat niezmienna, zmianie ulega jedynie ich kolejność wskazywana przez przedsiębiorców. Najczęściej wymienianymi czynnikami są słaba jakość otoczenia instytucjonalno-prawnego generującego nadmierne koszty oraz ryzyko prowadzenia działalności. Do barier wskazywanych przez przedsiębiorców zalicza się¹⁴:

- 1) bariery związane z pozapłacowymi kosztami pracy,
- 2) bariery podatkowe,
- 3) bariery zatrudnienia,
- 4) bariery związane z konkurencją szarej strefy,
- 5) bariery administracyjne,
- 6) konkurencja ze strony uprzywilejowanych przedsiębiorstw,
- 7) inne bariery.

Poniżej została przedstawiona syntetyczna charakterystyka wspomnianych barier.

Najważniejszą barierą rozwoju MSP są zbyt wysokie pozapłacowe koszty pracy; skarży się na nie 80% przedsiębiorców małych i średnich¹⁵. Koszty pracy to obecnie dla pracodawcy ponad 170% wynagrodzenia netto pracownika. Z tego powodu obniżenie składki rentowej o 7 punktów procentowych (o 2 punkty procentowe dla pracodawcy oraz o 5% punktów procentowych dla pracownika) nie jest uznane przez przedsiębiorców za zasadniczą zmianę.

W najbliższym czasie należy przygotować się na kolejną zmianę, gdyż zgodnie z wygłoszonym w listopadzie ub. roku *expose* premiera proponuje się podniesienie stawki rentowej o 2 punkty procentowe po stronie pracodawców.

Wysokie pozapłacowe koszty pracy wpływają na ograniczenie zatrudnienia przez przedsiębiorców małych i średnich oraz na zmniejszenie konkurencji przedsiębiorstw funkcjonujących w tym sektorze (potwierdzają to właściciele małych i średnich firm, wśród których aż 62% uważa, że obniżenie pozapłacowych kosztów pracy ma bardzo znaczący pozytywny wpływ na poziom zatrudnienia w firmie¹⁶). Obniżenie tych kosztów miałyby kluczowy wpływ na podniesienie poziomu zatrudnienia, nie tylko z powodu możliwości zatrudnienia

¹⁴ M. Starczewska-Krzysztosek, *Konkurencyjność sektora MSP 2007. Raport z badań*, PKPP Lewiatan, Warszawa 2007. Zob. http://pkpplewiatan.pl/upload/File/2007_12/raport_pl_web.pdf (dostęp 1.12.2011).

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Ibidem*, s. 38.

dodatkowych pracowników, ale również wpłynęłoby pozytywnie na zmniejszenie szarej strefy w zatrudnieniu.

W przeprowadzonych badaniach przedsiębiorcy wskazali aż trzy czynniki wpływające na dalszy rozwój firm, związane z kwestiami podatkowymi. Dla ponad 70% firm z sektora MSP wyraźną barierą rozwoju jest brak przejrzystości i jednoznaczności podatków pośrednich (VAT i akcyza), jak również podatków od działalności gospodarczej (CIT, PIT od działalności gospodarczej)¹⁷. Prowadzi to do zwiększenia ryzyka prowadzenia działalności gospodarczej oraz powiększa koszty, które w nieuzasadniony sposób obciążają przedsiębiorstwa, zmniejszając tym samym ich konkurencyjność.

Nieustająca zmienność oraz brak jednoznaczności przepisów prawa podatkowego dotyczącego VAT mogłyby zostać zneutralizowane poprzez wprowadzenie jednolitej stawki podatku VAT (uważa tak około 60% badanych przedsiębiorców z sektora MSP¹⁸).

Kolejną barierą dla przedsiębiorców jest także wysokość stawki podatku dochodowego (wysokość stawki podatku dochodowego jest utrudnieniem dla około 70% przedsiębiorców)¹⁹. Wysokość stawki podatku dochodowego jest nieatrakcyjna w porównaniu z innymi krajami UE (w szczególności takimi, jak Cypr, Estonia, Litwa, Łotwa). W szczególności MSP są słabo dokapitalizowane, co ogranicza ich możliwości rozwoju, zatem obniżenie stawki podatku dochodowego pozytywnie wpłynęłoby na zmianę w tej dziedzinie.

Trzecim elementem, który może zagrozić funkcjonowaniu przedsiębiorstw, jest ryzyko podatkowe. Jest ono bardziej istotne dla MSP niż dla mikroprzedsiębiorstw. Oznacza to, że wraz z powiększeniem skali działalności rośnie niepewność podatkowa.

W grupie tych obostrzeń przedsiębiorcy również wymienili trzy podstawowe elementy, które mają bezpośredni wpływ na dalszy rozwój firm; są to: nieelastyczne prawo pracy (czynnik ten wskazało ponad 60% badanych²⁰), brak możliwości stosowania elastycznych form zatrudnienia (czynnik ten wskazało 58% właścicieli MSP²¹) oraz niedobór wykwalifikowanych pracowników (czynnik ten również wskazało 58% badanych²²).

Obecnie szczególnie MSP powinny budować swoją przewagę konkurencyjną, opierając się na specjalizacji, jakości oraz dostosowaniu swoich propozycji do indywidualnych potrzeb, jak również wymagań klienta. By móc realizować tę strategię, koniecznością jest tworzenie zespołów do konkretnych przedsięwzięć, projektów. Wymaga to stosowania różnorodnych rozwiązań w prawie pracy,

¹⁷ *Ibidem*, s. 39.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*, s. 41.

²⁰ *Ibidem*, s. 42.

²¹ *Ibidem*.

²² *Ibidem*.

możliwości użycia elastycznych form zatrudnienia. Bariera ta ogranicza tym samym sposobność dostosowywania się przedsiębiorstw do zmian i tym samym pomniejsza ich konkurencyjność.

Przyczyn wystąpienia niedoboru wykwalifikowanych pracowników przy jednoczesnym wysokim poziomie bezrobocia oraz niskiej stopie zatrudnienia jest wiele. Zaliczamy do nich: wzrost gospodarczy, który bezpośrednio zwiększa zapotrzebowanie na nowych pracowników, niedopasowanie strukturalne rynku pracy do potrzeb gospodarki, które wynika z regulacji prawnych i nieadekwatnej polityki edukacyjnej.

W konsekwencji brak pracowników, a nie wzrost wydajności pracy, w coraz silniejszy sposób wpływa na wzrost wynagrodzeń w sektorze MSP, co może doprowadzić do utraty konkurencyjności przez ten sektor firm.

Barierą rozwoju dla MSP jest również istnienie szarej strefy – ukrywanie przez przedsiębiorstwa przychodów i zatrudnienia (czynniki te wskazało aż 59% badanych²³). Dla firm funkcjonujących zgodnie z prawem istnienie szarej strefy wpływa na obniżenie konkurencyjności (ponoszone przez te przedsiębiorstwa koszty są wyższe niż przez przedsiębiorstwa nieujawniające części przychodów oraz zatrudnienia). W efekcie ceny produktów/usług oferowanych przez firmy są wyższe i niekonkurencyjne w porównaniu do firm działających w szarej strefie.

Podłożem tak sporych rozmiarów opisywanego zjawiska należy upatrywać przede wszystkim po stronie przesadnych oraz niejednoznacznych regulacji, jak również przepisów dotyczących prowadzenia działalności gospodarczej. Kolejną przyczyną wpływającą na poszerzenie skali problemu są wysokie koszty w reglamentowaniu działalności gospodarczej oraz wysokość podatków.

Dużym problemem w dalszym rozwoju MSP są procedury administracyjne (czynnik ten wskazało 57% badanych²⁴) – uciążliwe, kosztowne, wynikające z niejednolitego prawa oraz nieadekwatnego jego stosowania przez administrację publiczną, jak również często spotykane nieprzygotowanie urzędników oraz placówek urzędowych do pracy.

Nadmiar oraz niejasność procedur administracyjnych to nie jedyne koszty ponoszone przez przedsiębiorstwa w efekcie ciągłych zmian oraz wprowadzaniu nowych regulacji. Należą do nich również koszty związane z ryzykiem regulacyjnym – kontrolowanie zgodności z przepisami określającymi zasady funkcjonowania przedsiębiorstwa, jak również koszty alternatywne, koszty utraconych możliwości; powstają one w wyniku zaprzestania działań inwestycyjnych oraz operacyjnych przez przedsiębiorstwa z powodu braku przewidywalności terminu i kierunku zmian regulacji oraz przepisów.

²³ *Ibidem*, s. 44.

²⁴ *Ibidem*, s. 47.

Do kosztów administracyjnych należy również dodać czas tracony przez poszczególnych pracowników firm (w tym również kierownictwo przedsiębiorstwa) na dopełnienie formalności urzędowych.

Kolejnym zagrożeniem dla rozwoju MSP jest konkurencja ze strony uprzywilejowanych przedsiębiorstw, których pozycja tworzona jest na dostępie do pomocy publicznej. Głównie temat ten dotyczy podmiotów państwowych. Najczęściej wskazywane były: działalność w specjalnych strefach ekonomicznych, umarzanie niektórym zakładom podatków oraz składek na ubezpieczenia społeczne, udzielanie pomocy publicznej dużym przedsiębiorstwom o szczególnym znaczeniu dla gospodarki, jak również problematyczny dostęp małych przedsiębiorstw do funduszy unijnych.

Lista barier, które wpływają na dalszy rozwój MSP, jest zdecydowanie dłuższa. Opisane zostały te, na które najczęściej wskazywali badani przedsiębiorcy. Do pozostałych barier należą: zatory płatnicze, które prowadzą do trudności z płynnością, słabo rozwinięta infrastruktura, jak również komplikacje w pozyskiwaniu funduszy unijnych przez sektor MSP.

5. PODSUMOWANIE

Niewątpliwie MSP wywierają kluczowy wpływ na tworzenie trwałych podstaw wzrostu gospodarczego, dlatego należy dążyć do jak najefektywniejszego zmniejszania wszelkich barier rozwoju związanych z tym sektorem firm poprzez m.in. ograniczenie pozapłacowych kosztów pracy, uproszczenie systemu podatkowego, zwiększenie elastyczności zatrudnienia czy redukcję procedur administracyjnych. Nie mniej ważne dla rozwoju MSP w obecnej sytuacji ekonomicznej Polski i Europy jest dokonanie głębokich reform gospodarczych. Analiza sytuacji gospodarczej Polski pokazała, że obecnie Polska nie ma solidnych fundamentów rozwoju gospodarczego. Jednym z najważniejszych wyzwań stojących przed Polską jest znaczące podniesienie innowacyjności przedsiębiorstw, którego efektem powinien być wzrost konkurencyjności całej gospodarki i związany z nim rozwój gospodarczy. Zdaniem autorów niniejszego artykułu, aby zwiększyć innowacyjność polskich przedsiębiorstw, należy:

- dokonać reformy systemu edukacyjnego, w którym nacisk będzie położony na inspirowanie do przedsiębiorczości, poszukiwanie pasji i zarażanie nią innych, a także na zwiększanie umiejętności w zakresie realizacji opracowanej strategii;
- zaszczepić w młodych ludziach otwartość i ciekawość świata;
- promować i wspierać wśród przedsiębiorców podejście nastawione na internacjonalizację działalności gospodarczej;
- dołożyć wszelkich starań, aby zachęcić fundusze VC/PE do rozwoju działalności na rynku polskim;

- zwiększyć współpracę na linii biznes – nauka;
- ułatwić budowanie sieci relacji, ponieważ „świat idzie naprzód dzięki temu, że wspólnie działamy, rozwiązujemy problemy, wprowadzamy innowacje. Niektórzy twierdzą wręcz, że skuteczna współpraca jest jednym z najistotniejszych czynników w historii rozwoju naszej cywilizacji”¹⁵.

Zdaniem autorów niniejszego artykułu, jeżeli w najbliższym czasie w Polsce nie zostaną podjęte wysiłki, dzięki którym rozpocznie się budowa gospodarki opartej na innowacyjności, Polska stopniowo zacznie zwiększać dystans w stosunku do najlepiej rozwiniętych krajów Europy Zachodniej.

BIBLIOGRAFIA

- 2009 *Ageing Report: Economic and Budgetary Projections for the EU–27 Member States (2008–2060)*, „European Economy” 2009, vol. 2, http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication14992_en.pdf (odczyt 30.11.2011).
- Analiza zróżnicowania regionalnego aktywności inwestycyjnej sektora MSP ze szczególnym uwzględnieniem działalności innowacyjnej*, Ministerstwo Gospodarki, Departament Analiz i Prognoz 2010.
- Are EU SMEs Recovering? Annual Report on EU SMEs 2010/2011*, Rotterdam, Cambridge 2011.
- Baghai M., Quigley J., *As One. Przekształć indywidualne działanie w potęgę zespołu*, Studio Emka, Warszawa 2011.
- Begg D., Fischer S., Dornbusch R., *Makroekonomia*, PWE, Warszawa 2007.
- Carone G., Costello D., Guardia N.D., Mourre G., Przywara B., Salomaki A., *The Economic Impact of Ageing Populations in the EU–25 Member States*, „European Economy. Economic Papers” 2005, no. 236.
- Go Global! Raport o innowacyjności polskiej gospodarki*, 2011, <http://madrapolska.pl/raport/Raport-o-innowacyjnosci-polskiej-gospodarki.pdf> (odczyt 29.11.2011).
- http://bankier.tv/rybinski-szykujemy-sobie-gospodarczy-horror8704.html?utm_source=rss (odczyt 28.11.2011).
- <http://www.nbpnews.pl/pl/commonPages/EconomicEntryDetailsPress?entryId=4&pageId=17702> (dostęp 27.11.2011).
- http://www.oecd.org/document/13/0,3746,en_2649_34573_45270221_1_1_1_1,00.html (odczyt 30.11.2011).
- Innovation Union Scoreboard 2010. The Innovation Union’s Performance Scoreboard for Research and Innovation*, „Pro Inno Europe”, February 2011.
- Operational Programme Innovative Economy 2007–2013, National Strategic Reference Framework 2007–2013*, <http://www.poig.gov.pl/Dokumenty/Lists/Dokumenty%20programowe/Attachments/88/innowacyjnagospodarkaang1704.pdf> (odczyt 8.12.2011).
- Polska 2030. Wyzwania rozwojowe*, http://zds.kprm.gov.pl/sites/default/files/pliki/pl_2030_wyzwania_rozwojowe.pdf (odczyt 28.11.2011).
- Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2008–2009*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2010, <http://www.parp.gov.pl/files/74/81/380/9282.pdf> (odczyt 30.11.2011).

¹⁵ M. Baghai, J. Quigley, *As One. Przekształć indywidualne działanie w potęgę zespołu*, Studio Emka, Warszawa 2011, s. 2.

SMEs and the Environment in the European Union – Main Report 2010, http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/business-environment/files/main_report_en.pdf (odczyt 1.12.2011).

Starcewska-Krzysztozek M., *Konkurencyjność sektora MSP 2007. Raport z badań*, PKPP Lewiatan, Warszawa 2007, http://pkpplewiatan.pl/upload/File/2007_12/raport_pl_web.pdf (odczyt 1.12.2011).

Trendy rozwojowe sektor MSP w ocenie przedsiębiorców w drugiej połowie 2010 roku, Ministerstwo Gospodarki, Departament Analiz i Prognoz 2011.

Łukasz Florczak, Aleksandra Majda

POLISH ECONOMIC SITUATION AND THE DEVELOPMENT BARRIERS OF SMALL AND MEDIUM SIZE ENTERPRISES

The main aim of the authors of the article is to underline the relationship between general economic situation of the country (in this article the situation of Polish economy) and the barriers facing the development of the small and medium size enterprises (SME sector).

First part of the article is focused on the analyses of the current Polish economy. The authors concentrate on possible menaces which can cause the economic stagnation of the country in few years. Next the authors describe the situation of small and medium size enterprises both in European Union and especially in Poland. The emphasis is put on the indisputable barriers of the development for enterprises from the SME sector. There are: labor cost factors, complex and intricate tax system also strict labour law and competition from the black economy side. Summary and final comments from authors can be treat as an antidote and directives, which could help to improve and straighten Polish economic performance thus restrain or even reduce the barriers facing the development of the small and medium size enterprises.